

Verdieping

Bewaken en Beveiligen

1/2024
februari 2024

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is een periodiek product van het onderzoeksproject Bewaken en Beveiligen van de Universiteit Leiden. Het brengt verdieping aan op actuele gebeurtenissen en ontwikkelingen gerelateerd aan het stelsel Bewaken en Beveiligen. Deze Verdieping wordt aangeboden aan experts die werkzaam zijn bij de stelselpartners en de ketenpartners van het stelsel. Daarnaast wordt dit product aangeboden aan geïnteresseerden in het *umfeld* van het stelsel: academici, journalisten en politici.

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Kenniscentrum Bewaken en Beveiligen in het kader van het ontwikkelen van een wetenschappelijke ring rond het stelsel.

**Universiteit
Leiden**
Institute of Security
and Global Affairs

Inhoudsopgave

Nieuw onderzoek over de impact van de kroongetuigenregeling op de veiligheid en praktijkvoering van advocaten	1
Verdieping: Impact op veiligheid en praktijkvoering advocaten in kroongetuigenzaken potentieel (zeer) groot	1
NCTV verhoogt dreigingsniveau terrorisme naar substantieel	2
Verdieping: Implicaties van het toegenomen dreigingsniveau voor bewaken en beveiligen	2
Het spook van de polarisatie	3
Verdieping: Grip op het spook	3
Bewaken en beveiligen — wie is verantwoordelijk?	4
Verdieping: Verantwoordelijkheidsverdeling blijft een voortdurend vraagstuk	4
Ipsos onderzoek laat zien hoe agressie en geweld tegen lokale politici verder toeneemt	5
Verdieping: Trend van agressief gedrag tegenover politici versnelt	5
TNO-onderzoek levert nieuwe mogelijkheden op voor flexibel bewaken en beveiligen	7
Verdieping: Adaptiever bewaken en beveiligen door ontwikkelingen in de informatieduiding en -deling en cameratoezicht	7

De Verdieping Bewaken en Beveiligen is een publiek document. Verdere verspreiding is toegestaan. Inhoudelijke reacties zijn welkom op bewakenenbeveiligen@fgga.leidenuniv.nl. De naam en affilatie van de auteurs kunt u vinden aan het einde van elke verdieping.

Nieuw onderzoek over de impact van de kroongetuigenregeling op de veiligheid en praktijkvoering van advocaten

Op 23 oktober 2023 verscheen *De impact van de kroongetuigenregeling op de veiligheid en praktijkvoering van advocaten*, een onderzoek van het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden in opdracht van de Nederlandse orde van advocaten.¹ De hoofdvraag van dit onderzoek is welke impact de huidige kroongetuigenregeling heeft op de praktijkvoering en veiligheid van advocaten, hoe deze impact zou kunnen veranderen wanneer deze regeling in de toekomst verder zou worden uitgebreid, en wat er tegen een eventuele negatieve impact zou kunnen worden gedaan. De aanleiding voor dit onderzoek was vooral gelegen in de moorden op drie personen rond *Marengo*-kroongetuige Nabil B.: diens broer Reduan (2018), advocaat Derk Wiersum (2019) en vertrouwenspersoon en tevens bekende misdaadjournalist Peter R. de Vries (2021). Op basis van *desk research*, empirisch onderzoek (semigestructureerde diepte-interviews met onder anderen advocaten) en rechtsvergelijking (onder meer met Italië), komen de onderzoekers tot de volgende conclusies.

Verdieping: Impact op veiligheid en praktijkvoering advocaten in kroongetuigenzaken potentieel (zeer) groot

De impact van de kroongetuigenregeling op de praktijkvoering en veiligheid van advocaten kan zeer groot zijn. Wat de praktijkvoering betreft geldt dat kroongetuigenadvocaten en andere advocaten die betrokken zijn in kroongetuigenzaken een zeer grote werkbelasting kunnen ervaren. Ook zijn er voor hen de nodige gevolgen van dergelijke zaken in termen van financiën en inrichting van de praktijk. Als het gaat om de veiligheid laat de impact van de kroongetuigenregeling zich tot op heden vooral gevoelen in de grotere kroongetuigenzaken (*Passage* en *Marengo*). Genoemde moorden vormen daarbij het absolute dieptepunt. Nadien ervaren met name de kroongetuigenadvocaten in die

zaken (en hun naasten) ingrijpende veiligheidsgevolgen van hun betrokkenheid bij die processen. Vooral daarom lijken anno 2023 slechts een handvol advocaten bereid kroongetuigen bij te staan. Dit geldt zowel voor de bijstand in het strafproces als voor de civielrechtelijke bijstand in het kader van het getuigenbeschermingstraject. De onderzoekers achten dit problematisch, nu – ongeacht wat de opvattingen over het instrument van de kroongetuige mogen zijn – ook kroongetuigen net als ‘gewone’ verdachten een onverkort recht op rechtsbijstand hebben.

Deze conclusies leiden de onderzoekers tot een aantal aanbevelingen. Ten eerste dat bij de mogelijke inzet van kroongetuigen de impact op de veiligheid van alle betrokkenen – inclusief die van de (toekomstige) advocaten – een integraal onderdeel van de afweging dient te zijn, waarbij pas tot daadwerkelijke inzet mag worden besloten wanneer duidelijk is dat en hoe de veiligheid van alle betrokkenen kan worden gewaarborgd. Voorts bevelen de onderzoekers – in lijn met de eerdere aanbeveling van de Onderzoeksraad voor Veiligheid in diens rapport *Bewaken en beveiligen. Lessen uit drie beveiligingssituaties*² – aan dat pas tot uitbreiding van de kroongetuigenregeling zou kunnen worden overgegaan nadat de organisatie van de veiligheid van alle betrokkenen – inclusief die van advocaten – zodanig op orde is dat die veiligheid maximaal gewaarborgd zal kunnen worden. De beroepsgroep van advocaten heeft echter zelf ook een verantwoordelijkheid, hetgeen de onderzoekers tot de aanbeveling brengt dat – zodra zodanige maatregelen zijn getroffen dat de veiligheid van advocaten maximaal kan worden gewaarborgd – advocaten er in gezamenlijkheid zorg voor moeten dragen dat kroongetuigen de rechtsbijstand (kunnen) krijgen waarop ze volgens de wet recht hebben. Voorkomen moet immers worden dat deze verantwoordelijkheid de facto slechts bij een kleine groep advocaten komt te liggen, die daarvan dan alle (mogelijke) negatieve gevolgen moet dragen (zoals nu in feite het geval is). Hiertoe is onder meer geboden dat het middel van de kroongetuige en het verlenen van rechtsbijstand aan kroongetuigen zoveel mogelijk worden genormaliseerd, niet in de zin dat dit middel zich zou lenen voor grootschalige(r) toepassing, maar wel dat kroongetuigen zoveel mogelijk worden

¹ ‘Kroongetuigenregeling grote impact op veiligheid van advocaten’, *Nederlandse orde van Advocaten*, 23 oktober 2023, www.advocatenorde.nl; D.B. Sander, J.H. Crijns, J.A. Klapwijk en M. Lochs, *De impact van de kroongetuigenregeling op de veiligheid en praktijkvoering van advocaten* (Leiden: Universiteit Leiden, oktober 2023).

² S. Zouridis, E.A. Bakkum, en C.A.J.F. Verheij, *Bewaken en beveiligen: lessen uit drie beveiligingssituaties* (Den Haag: Onderzoeksraad voor Veiligheid, februari 2023).

beschouwd als meewerkende verdachten met een te respecteren proceshouding (in plaats van als ‘verraders’) en dat advocaten die hen bijstaan daarvan zo min mogelijk nadelen voor hun veiligheid ondervinden. Sterker nog, nagedacht zou moeten worden over manieren om advocaten die bereid zijn kroongetuigen bij te staan, daarvoor passende waardering te bieden, zowel in materiële als in immateriële zin, waarbij dient te worden bedacht dat de bijstand aan kroongetuigen in de huidige praktijk een weinig lucratieve tak van sport is, mede gelet op de gevolgen daarvan voor de bredere praktijkvoering van de advocaat. Tot slot moeten ook binnen de strafrechtspleging zelf zodanige werkwijzen worden ontwikkeld dat het verlenen van rechtsbijstand aan kroongetuigen op zo veilig mogelijke wijze kan plaatsvinden, waarbij – gelet op de externe openbaarheid van het strafproces – volledige anonimiteit van de advocaat als ultimum remedium moet worden beschouwd.

De relevantie van dit onderzoek voor het vraagstuk van bewaken en beveiligen is evident. Bij de inrichting en doorontwikkeling van een toekomstbestendig stelsel van bewaken en beveiligen dient te worden bedacht dat dit stelsel ook het beveiligen van togadragers – onder wie advocaten – op een zodanige wijze moet kunnen faciliteren dat zij zoveel mogelijk ongestoord hun werk kunnen (blijven) doen, ook als dit werk bestaat uit het verlenen van rechtsbijstand aan kroongetuigen. Hoewel het beschreven onderzoek zich als zodanig niet richtte op een evaluatie van de huidige praktijk waar het gaat om het beveiligen van kroongetuigenadvocaten, komt uit het empirisch onderzoek wel naar voren dat op dat punt nog de nodige stappen kunnen worden gezet. Met name de gevolgen van de dreiging en de veiligheidsmaatregelen voor het privéleven van de betrokken advocaten en hun naasten zijn dermate groot dat maar weinig advocaten bereid zijn dit offer te brengen. Ook een toekomstig stelsel van bewaken en beveiligen zal deze gevolgen niet kunnen wegnemen, maar wel dient te worden nagedacht hoe deze het meest effectief kunnen worden gemitigeerd. Zowel in het belang van de betrokken advocaten zelf als in het belang van de strafrechtspleging als geheel.

Auteurs: D.B. Sander, J.H. Crijns,
J.A. Klapwijk & M. Lochs,
Universiteit Leiden

NCTV verhoogt dreigingsniveau terrorisme naar substantieel

Op dinsdag 12 december 2023 verscheen het nieuwste Dreigingsniveau Terrorismen Nederland van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Gelijktijdig met de publicatie verhoogde de NCTV het

dreigingsniveau naar 4 (substantieel). Dat betekent dat er een reële kans is dat een aanslag in Nederland zal plaatsvinden.

Verdieping: Implicaties van het toegenomen dreigingsniveau voor bewaken en beveiligen

De verhoging van het dreigingsniveau komt door een toegenomen terroristische dreiging uit het jihadisme. Daarnaast is de dreiging vanuit rechts-extremisme en anti-institutioneel extremisme onverminderd aanwezig. Gebeurtenissen als de Gaza-oorlog en de koranschendingen in verschillende Europese landen worden aangewend door organisaties als ISIS en Al Qa'ida om sympathisanten aan te sporen om aanslagen te plegen in het Westen. ISIS beschouwt Hamas weliswaar als een ideologische tegenstander, als een nationalistische organisatie die samenwerkt met het sjiiitische Hezbollah en Iran, maar grijpt de oorlog wel aan om op te roepen tot aanslagen tegen Joden en Joodse objecten over de hele wereld. Ook heeft een populaire Amerikaanse jihadistische prediker, die ook populair is onder Nederlandse ISIS-aanhangers, vanwege de oorlog opgeroepen tot geweld tegen Joden. De oorlog en oproepen dragen bij aan een verhoogde kans op geweld door sommige jihadistische en andere extremistische moslims, met name gericht tegen Israëliëse en Joodse personen, locaties of organisaties. Daarbij zijn alleen handelende aanslagplegers vaak lastiger te onderkennen dan groepen en is het geweldsrisico mogelijk hoger bij geradicaliseerde personen die ook kampen met ernstige psychische of psychosociale problemen. Bovendien heeft de Gaza-oorlog een polariserend effect op delen van de samenleving; structurele gevoelens van onveiligheid onder Joodse en islamitische gemeenschappen zetten de sociale stabiliteit onder druk. Net als in omliggende landen is het aantal meldingen van antisemitische incidenten in Nederland verveelvoudigd sinds de aanval van Hamas op Israël op 7 oktober. Hierbij gaat het voornamelijk om (online) bedreigingen, bekladdingen en intimidatie. Ook wordt melding gemaakt van incidenten tegen moslims. De verwachting is dat dit gespannen klimaat voorlopig zal voortduren. Dit kan leiden tot langdurige polarisatie tussen verschillende bevolkingsgroepen, versterkte vijandbeelden, het mijden van contacten met andersdenkenden en mogelijk geweld tegen Joodse of islamitische instellingen.

Het verhogen van het dreigingsniveau is de weerslag van een ontwikkeling in de dreiging die, om de hierboven beschreven redenen, de afgelopen tijd heeft plaatsgevonden. Voor het stelsel bewaken en beveiligen betekent dat dat er al enige tijd een toegenomen vraag waarneembaar was om te bezien of er extra beveiligingsmaatregelen getroffen

moeten worden rondom joodse en islamitische objecten en rondom locaties waar veel publiek bijeen komt zoals kerstmarkten. Het is daarbij van belang om te realiseren dat maatregelen niet worden getroffen op basis van het DTN. Eventuele maatregelen worden getroffen op basis van dreigingsinschattingen die rekening houden met de dreigingen zoals beschreven in het DTN maar ook met informatie van de eigen politie-eenheid en de specifieke lokale setting. Bij de beslissing over maatregelen wordt ook gekeken naar al eerder getroffen maatregelen. Hoewel het DTN dus niet de onderlegger is voor maatregelen, is het wel het kompas voor de richting waarin dreigingen zich ontwikkelen en waaruit kan worden afgeleid dat de druk op het stelsel bewaken en beveiligen voorlopig niet zal afnemen.

Commentaar: *De keuze om geen directe koppeling te leggen tussen de dreiging zoals beschreven in het DTN en eventuele maatregelen op overheids-, maatschappelijk, of individueel niveau is een bewuste geweest. De discussie over de verandering van het niveau van de dreiging zou daarmee direct in een politiek-bestuurlijk debat worden getrokken. De vaststelling van het dreigingsniveau dreigt daarmee te worden bepaald door andere factoren (zoals capaciteit) dan de ernst van de dreiging. Desalniettemin, zou het nuttig zijn om meer te communiceren hoe de beide stelsels in elkaar zitten en hoe ze zich tot elkaar verhouden.*

Auteur: NCTV, Afdeling Analyse Nationale Veiligheid

Het spook van de polarisatie

Er waart een spook door Nederland – het spook van de polarisatie. Het duikt overal op, in hoogoplopende meningsverschillen (Zwarte Piet, AZC's), de harde toon op Internet, de verruwing in de Tweede Kamer, het afkalven van het politieke midden bij verkiezingen en in binnenlandse manifestaties van internationale conflicten (Israël, Gaza). En dan dreigt het ook nog met scherpere maatschappelijke tegenstellingen door grote uitdagingen (klimaat, migratie, huisvesting). Laten we grip op het spook proberen te krijgen door kort in te gaan op (1) zijn aard, (2) de bestrijdingsmiddelen en (3) zijn bijdrage aan geweld.

Verdieping: Grip op het spook

(1) Polarisation is vergroting van tegenstellingen. Dat kan zijn omdat voorkeuren verder uit elkaar komen te liggen of meeromvattend worden, maar het kan ook zijn omdat mensen stellig worden, minder geïnteresseerd in tegengeluiden en minder bereid tot compromissen. Polarisation kan iets zijn wat ons overkomt – ‘de samenleving polariseert’ – en het kan een bewuste activiteit zijn – ‘je polariseert’. Dat laatste is stevast een verwijt, maar het is goed om te bedenken dat polariseren ook nuttig kan zijn, bijvoorbeeld om aandacht te vragen voor verwaarloosd onrecht, om alternatieven helder op tafel te krijgen of om een ongeïnteresseerd electoraat te betrekken bij de politiek. Het verwijt ‘je polariseert’ kan kritiek onderdrukken en leiden tot collectieve blikvernauwing. Naast de inhoudelijke (‘thematische’, ‘ideologische’) politieke polarisation is er ook affectieve en sociale polarisation. Daarbij gaat het om de negatieve waardering van andersdenkenden en hun moraal en leefwijze. Een beetje affectieve polarisation is geen probleem – een puur cerebrale benadering van politieke tegenstellingen is moeilijk voorstelbaar, zeker als men politiek betrokken en actief is – maar hier bestaan risico's van uit de hand lopende conflicten en bedreigingen van de democratische rechtsorde, zoals naar voren gebracht door de Commissie Marcouch.³ Het schrikbeeld is de VS, waar een sterke ‘wij-zij’-polarisation tussen Democraten en Republikeinen politieke discussies onmogelijk maakt en het vreedzaam samenleven bedreigt.

(2) Nederland is daarvan ver verwijderd. Het gevoel is echter wel dat er te veel polarisation is en dat die ook nog toeneemt. Men gaat af op opvallende confrontaties van meningen en overschat de tegenstellingen in de samenleving. Het is belangrijk die onjuiste perceptie (‘false polarization’) te bestrijden want ze beangstigt mensen en kan hen ertoe brengen discussies uit de weg te gaan. Het kan helpen om met onderzoek te laten zien dat er veel overeenkomsten zijn tussen politieke tegenstanders en dat van een trendmatige toename van tegenstellingen geen sprake is.⁴ Bij actuele kwesties als immigratie en Israël is het belangrijk te laten zien dat extreme standpunten heel weinig aanhang hebben en de meeste mensen er ergens tussenin zitten.⁵

³ Koester de democratie! Eindadvies Adviescommissie Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde. (<https://open.overheid.nl/documenten/0e05f7e0-c508-4e34-afa6-bc3e5d0dc753/file>).

⁴ Paul Dekker (red.), *Politieke polarisation in Nederland* (Utrecht: Het Wereldvenster, 2022).

⁵ Wat niets afdoet aan de gevaren van verharding op de flanken; zie ook de bijdrage van de NCTV in deze verdieping over het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland.

Het helpt ook om mensen met tegengestelde opvattingen met elkaar te laten praten en overeenkomsten te laten ervaren. Minstens zo belangrijk is het aanmoedigen van tegenspraak in eigen kring. Conformerend binnen groepen radicaliseert en versterkt vijandigheid tussen groepen.⁶

(3) Het ligt in de rede dat affectieve en sociale polarisatie de kans op politiek geweld vergroot. Als de tegenstander een vijand is, mag die ook met niet vreedzame middelen worden bestreden. Bij vergelijking van landen blijkt er inderdaad meer politiek geweld naarmate het niveau van affectieve polarisatie hoger is. Een directe relatie tussen de sterkte van negatieve gevoelens over tegenstanders en acceptatie van of geneigdheid tot geweld wordt echter niet altijd gevonden.⁷ Waarschijnlijk werkt affectieve polarisatie wel door in een maatschappelijk klimaat waarin geweld acceptabeler wordt, maar of een individu geweld wil gebruiken hangt van andere zaken af. Een factor van belang blijkt de overtuiging te zijn dat de tegenstanders zich niet aan vreedzame democratische regels houden. Goedkeuring van geweld door politieke leiders is ook van belang. Beleidmakers op het terrein van Bewaken & Beveiligen moeten vooral naar dat soort specifieke factoren kijken en daarop acteren. Suggesties ter verbetering van het maatschappelijk klimaat zijn natuurlijk ook altijd welkom. Het heeft echter geen zin een vaag polarisatiespook als schuldige aan te wijzen.

Auteur: Paul Dekker, *Tilburg University*

Bewaken en beveiligen — wie is verantwoordelijk?

Sinds de Britse Prins Harry en zijn vrouw Meghan Markle zich in 2020 terugtrokken als werkende leden van het Koninklijk Huis, verviel hun recht op door de overheid gefinancierde persoonsbeveiliging voor leden van de Britse Koninklijke familie. Wat de zaak extra saillant maakt is dat Harry's moeder, Prinses Diana, in 1997 op tragische wijze om het leven kwam na een achtervolging van de paparazzi in Parijs nadat mede op haar eigen initiatief de persoonsbeveiliging door Scotland Yard werd afgeschaald.

In het geval van Prins Harry en Meghan Markle werd het stopzetten van de persoonsbeveiliging echter door het echtpaar aangevochten. In 2020 verhuisde het stel naar de Verenigde Staten (VS). Daarvoelden zij zich niet veilig door met name de paparazzi, terwijl in het Verenigd Koninkrijk (VK) de dreiging uit rechtsextremistische hoek kwam. Daarnaast is er een voortdurende dreiging vanuit jihadistische hoek vanwege de rol van prins Harry als luchtmachtpiloot in Afghanistan en zijn bekentenis van 25 'kills' in zijn autobiografie *Spare*.⁸

Uiteindelijk stelde de prins voor om zijn beveiliging te 'kopen' van de Britse overheid, maar het Hoogerechtshof gaat daar niet in mee. De verdediging – de Britse overheid – benadrukte dat het publieke vertrouwen ondermijnd zou worden als rijke individuen politiebescherming zouden kunnen kopen. Echter zal de prins bij een bezoek aan het VK, net als andere hoogwaardigheidsbekleders, wel politiebescherming krijgen die is gebaseerd op een actuele dreigingsinschatting.⁹

De discussie over wie wanneer verantwoordelijk is voor iemands persoonsbeveiliging, speelt niet alleen in het VK. Zo eist in de VS de Democratische presidentskandidaat Robert Kennedy jr. dat de Secret Service hem beveiligt. Dat terwijl presidentskandidaten in dit vroege stadium van een campagne vrijwel nooit door de Secret Service worden beveiligd tenzij daar serieuze aanleiding voor is (zoals bij Barack Obama). Wederom een saillant feit: Kennedy is de zoon van de in 1968 vermoorde senator Robert Kennedy, die de broer is van de in 1963 vermoorde president John F. Kennedy.¹⁰

Verdieping: Verantwoordelijkheidsverdeling blijft een voortdurend vraagstuk

Ook in Nederland blijft deze verantwoordelijkheidsverdeling een onverminderd actueel vraagstuk. Na de moord op Pim Fortuyn in 2002 schreef de Commissie van den Haak, die onderzoek deed naar de omstandigheden rondom de moord en de beveiliging van Fortuyn, al dat Fortuyn "bijzonder afkerig" stond tegenover beveiligingsmaatregelen en een aanbod voor persoonsbeveiliging afwees.¹¹ Rita Verdonk was het in 2008

⁶ Robert B. Talisse, *Sustaining democracy: What we owe to the other side* (Cambridge University Press, 2021); Robert B. Talisse, 'Democracy and the polarization trap', IAI News, 26 January 2022 (<https://iai.tv/articles/democracy-and-the-polarization-trap-auid-2035>).

⁷ James A. Piazza, 'Political polarization and political violence', *Security Studies*, 32:3 (2023), 476-504; Rachel Kleinfeld, 'Polarization, democracy, and political violence in the United States: What the research says.' (Carnegie Endowment for International Peace, 2023).

⁸ Prince Harry, The Duke of Sussex. 2023. *Spare*. Random House Publishing Group; „Symbolischer Racheakt“: Islamisten planen Anschlag auf Prinz Harry”, Focus, 2 december 2023

⁹ Caroline Davies, "Prince Harry begins second legal case against Home Office over personal security", *The Guardian*, 16 mei 2023; Michael Holden, "Prince Harry should not be allowed to pay for police protection, court told", *Reuters*, 16 mei 2023.

¹⁰ Daniel Dale, "Fact check: RFK Jr.'s misleading viral claim about Secret Service protection", *CNN*, 28 juli 2023.

juist niet eens met afschaling van maatregelen, bekritiseerde openlijk de inschatting van de NCTb (voorloper van de huidige NCTV) en regelde eigen persoonsbeveiligers.¹² Na de moorden op Derk Wiersum in 2019 en Peter R. De Vries in 2021 ontstonden wederom discussies over verantwoordelijkheid voor persoonsbeveiliging.¹³ In 2023 ontstond in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen opnieuw een discussie over beveiliging van politici en besloten meerdere partijen private beveiligers in te huren.¹⁴

In de wetenschappelijke literatuur over verantwoordelijkheid voor veiligheid wordt vaak verwezen naar de *responsibilization theory* van Garland (1996): niet alleen de overheid, maar ook private actoren als bedrijven, organisaties en burgers hebben een verantwoordelijkheid voor veiligheid.¹⁵ In relatie tot bewaken en beveiligen wordt in Nederland sinds de moord op Fortuyn steeds vaker het concept van ‘gelaagde verantwoordelijkheidsverdeling’ benadrukt: allereerst zijn personen in Nederland zelf verantwoordelijkheid voor hun veiligheid en pas wanneer zij zelf niet voldoende weerstand tegen de dreiging kunnen bieden, kunnen de werkgever en ten slotte de overheid bijspringen.

Deze gelaagde verantwoordelijkheidsverdeling – mede ingegeven door het feit dat de overheid niet op ieder moment iedere persoon in Nederland honderd procent veiligheid kan bieden – leidt tot interessante discussies. Kan van burgers, die vaak geen veiligheidsexpert zijn, redelijkerwijs verwacht worden dat zij passende weerstand kunnen bieden tegen een dreiging? En kan van werkgevers van bedreigde burgers verwacht worden dat zij risico’s kunnen inschatten en de kennis en middelen hebben om daarvoor veiligheidsbeleid op te stellen? Hoe zit het met geweldsmiddelen, geweldstoepassing en informatiedeling?

Verantwoordelijkheidsverdeling in relatie tot bewaken en beveiligen blijft dus een voortdurend actueel vraagstuk. Een concept dat hiermee samenhangt, is publiek-private samenwerking (PPS). Samenwerking tussen overheidsorganisaties en private veiligheidsorganisaties is in tal van sectoren, zoals in de retail, luchtvaart en de

evenementensector al in een vergevorderd stadium. De vraag is in hoeverre PPS een bijdrage kan leveren aan het verlichten van de druk op het stelsel bewaken en beveiligen. Het onderzoeksproject Bewaken en Beveiligen van de Universiteit Leiden zal hier in nauwe samenwerking met de stelselpartners (politie, OM, NCTV en KMar) de komende jaren onderzoek naar doen.

Auteur: Roy Hofkamp, *Universiteit Leiden*

Ipsos onderzoek laat zien hoe agressie en geweld tegen lokale politici verder toeneemt

In de afgelopen jaren is een structurele stijging te zien van het aantal politieke ambtsdragers bij provincies, waterschappen en gemeenten dat te maken kreeg met agressie of geweld. Zowel het aantal ernstige als minder ernstige incidenten nam in de afgelopen jaren toe. Verbale agressie via sociale media komt het meest voor. Dit blijkt uit de Monitor Integriteit en Veiligheid 2022 die I&O Research uitvoerde in opdracht van het ministerie van BZK.¹⁶ Voor 2024 staat een nieuwe meting gepland. Daaruit zal moeten blijken of de stijging verder doorzet.

Verdieping: Trend van agressief gedrag tegenover politici versnelt

In de periode 2014-2018 nam het percentage politieke ambtsdragers dat te maken kreeg met agressief gedrag van burgers en andere externen, gestaag toe. Iedere twee jaar ging het om enkele procentpunten. In 2020 was al een sterkere stijging te zien (van 29% naar 35%) en de toename is tussen 2020 en 2022 nog weer groter, namelijk 14 procentpunt. In tegenstelling tot eerdere jaren zit de toename nu ook voor een belangrijk deel bij de incidenten die door betrokkenen als ‘ernstig’ of ‘zeer ernstig’ zijn ervaren. Dit hangt mede samen met de relatief sterke toename van (ernstige vormen van) bedreiging en

¹¹ Van den Haak, H. F., Sietsma, K. J. H. H., Fijnaut, C. J. C. F., Horstink-von Meyenfeldt, S. J. E., & Hoekstra, R. J. (Eds.) (2002). *De veiligheid en beveiliging van Pim Fortuyn: Feiten en verantwoordelijkheden*. SDU-uitgevers. P. 347

¹² “Verdonk schakelt eigen beveiliging in”, *Volkskrant*, 5 juni 2008.

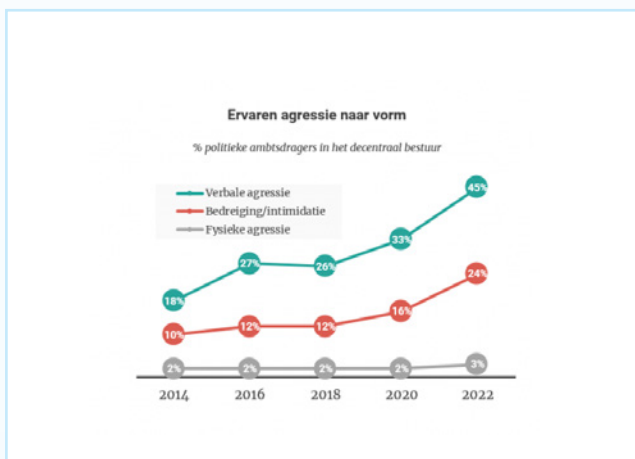
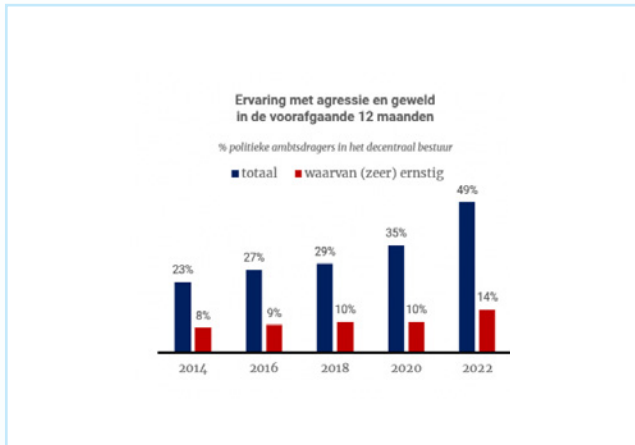
¹³ Yelle Tieleman & Boere, Raymond. “Advocaat Wiersum was bezig met eigen persoonsbeveiliging.” *Algemeen Dagblad*, 18 september 2019; Onderzoeksraad voor de Veiligheid (2023). *Bewaken en beveiligen. Lessen uit drie beveiligingssituaties*.

¹⁴ Eric van den Berg & van Rijswijk, Bart. “FVD zamelt bijna 100.000 euro in voor privébeveiliging na geweld tegen Baudet.” *BNR*, 5 november 2023.

¹⁵ Garland, D. (1996). The limits of the sovereign state: Strategies of crime control in contemporary society. *The British journal of criminology*, 36(4), 445-471.

¹⁶ Klein Kranenburg, Laurens, Suzanne Brookman, Charlotte van Miltenburg, Jaap Bouwmeester, Elke Weijkamp & Bart de Jong. *Monitor Integriteit en Veiligheid 2022*. Amsterdam: I&O Research. Juni 2022.

intimidatie van decentrale politici. Diverse vormen van verbale agressie zoals schelden, schreeuwen, kwetsen of discriminerende opmerkingen komen echter nog altijd het meeste voor. Deze vormen van agressie worden deels geuit in persoonlijke contacten, maar steeds vaker via sociale media en het internet. Door de opkomst van sociale media is de drempel voor mensen om hun ongenoegen of frustratie te uiten richting politici lager geworden.

In eerdere edities van het onderzoek is al geconstateerd dat maatschappelijke ontwikkelingen zoals de vluchtelingencrisis en de boerenprotesten een voedingsbodem waren voor agressie en intimidatie.

In de laatste twee jaar heeft de coronapandemie en de daaraan verbonden maatschappelijke spanningen vermoedelijk bijgedragen aan een verdere toename van agressie. Tegelijk is er al sinds 2014 sprake van een gestage en structurele toename die zich min of meer los van de actuele maatschappelijke context voltrekt. Een positieve ontwikkeling is dat politieke ambtsdragers meer geneigd zijn incidenten met anderen te bespreken. Verder zijn er steeds minder politici die vinden dat agressieve bejegening door burgers 'bij de functie hoort'.

Zowel (de dreiging van) agressie of geweld als niet-integer gedrag zetten het functioneren van het openbaar bestuur onder druk. Overheidsorganisaties kiezen er dan ook steeds vaker voor om beide thema's in samenhang aan te pakken. De overheid heeft een voorbeeldfunctie waar het gaat om integer handelen en passende omgangsvormen. De toename van agressie en geweld richting politieke ambtsdragers maakt dit vraagstuk nog urgenter. In deze periode kwam ook het handelen van de overheid zelf onder een vergrootglas te liggen door onder meer de toeslagenaffaire en de maatschappelijke aandacht voor (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Mede door deze ontwikkelingen is er binnen overheidsorganisaties hernieuwde aandacht voor het tegengaan van ongewenst gedrag en het bevorderen van moreel besef en integer handelen. Dit kan een impuls zijn voor versterkte en structurele aandacht voor de weerbaarheid van politieke ambtsdragers en medewerkers in het openbaar bestuur. Centraal hierin staat een open organisatiecultuur waarin de drempel om niet-integer of ongewenst gedrag te bespreken – of dat nu komt van externen of collega's – zo laag mogelijk is. De Monitor Integriteit en Veiligheid geeft inzicht in de mate waarin politieke ambtsdragers en medewerkers in het openbaar bestuur te maken krijgen met agressie en geweld door burgers en de wijze waarop hier beleidsmatig mee wordt omgegaan. Daarnaast geeft de monitor inzicht in het integriteitsbewustzijn van politieke ambtsdragers en medewerkers en de mate waarin integriteitsregels door hen worden nageleefd. I&O Research¹⁷ voert dit onderzoek sinds 2014 om de twee jaar uit. De laatste meting is van 2022. Naar verwachting volgt medio 2024 een volgende meting.

Auteur: Jaap Bouwmeester, Ipsos I&O

¹⁷ Op 8 januari 2024 zijn I&O Research en Ipsos samengegaan met als nieuwe naam Ipsos I&O.

TNO-onderzoek levert nieuwe mogelijkheden op voor flexibel bewaken en beveiligen

De vraag naar bewaking en beveiliging van personen en gebouwen is de afgelopen tijd enorm toegenomen. De vraag is zo groot dat de aangewezen diensten voor een grote uitdaging staan. Door alle ingrijpende incidenten is duidelijk geworden dat de huidige werkwijzen niet meer volstaan. Er is meer ontwikkeling nodig om de beveiligers te ondersteunen en flexibel om te kunnen gaan met de groeiende behoefte. Er is sprake van een nieuwe realiteit en er is snel ondersteuning van technologie nodig.¹⁸

Een recent onderzoek van TNO brengt nieuwe technische mogelijkheden voor flexibel bewaken en beveiligen in beeld. Het is onderdeel van een vierjarig onderzoeksprogramma op gebied van bewaken en beveiligen en werd uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Koninklijke Marechaussee en de Nationale Politie.¹⁹

In het onderzoeksprogramma 'Adaptief bewaken & beveiligen' is onderzocht hoe de adaptiviteit kan worden vergroot door snel in te spelen op afwijkende situaties en nieuwe omgevingen. In 2022 werd eerder over dit programma gecommuniceerd naar aanleiding van de "mid term review" die door ruim honderd specialisten en experts werd bezocht.²⁰ Nu het programma is afgerond, worden in deze bijdrage de hoofdlijnen gedeeld.²¹

Verdieping: Adaptiever bewaken en beveiligen door ontwikkelingen in de informatieduiding en -deling en cameratoezicht

Een eerste behoefte uit de praktijk van bewaken en beveiligen was om zwakke signalen die buiten op straat worden waargenomen, laagdrempelig te registreren en ontsluiten voor collega's. Dit onderwerp is geïnspireerd op security questioning en op tags op sociale media. Door het "taggen" van informatie en het delen ervan op een

gestandaardiseerde manier, kan informatie sneller worden geanalyseerd en kunnen dreigingen en risico's beter en eerder gezamenlijk worden geïdentificeerd. Het onderzoek heeft aangetoond dat een dergelijke werkvorm kan helpen voor het situationeel overzicht en ook om zowel de kwaliteit als de beheersbaarheid van informatie te verbeteren.

Een tweede behoefte was om de informatie van lokale actoren beter te ontsluiten. Dit onderwerp was geïnspireerd op ontwikkelingen op gebied van profileren,²² digital twins,²³ en smart cities.²⁴ Door op een gestructureerde manier samen te werken en informatie te delen kan de reactietijd worden verkort en kan er sneller en adequater worden gereageerd op dreigingen.

Een derde behoefte betrof het ondersteunen van cameratoezicht met slimme algoritmes. Enerzijds om vroege signalen van malafide gedrag te detecteren, en anderzijds ook om snel normaalbeelden te kunnen opbouwen en herkennen. Dit werk is geïnspireerd op nieuwe inzichten die de schaalbaarheid en robuustheid van dit soort beeldverwerkingsalgoritmes verbeteren.²⁵ Soms moet een persoon plotsklaps de beveiliging in, en dan helpt het als er observatietechniek bestaat die met weinig voorbereidingstijd en onder allerlei omstandigheden robuust werkt. Zo was het een onderzoeksdoel om binnen 24 uur een eerste 'normaalbeeld' van een nieuwe locatie op te kunnen bouwen, zodat afwijkingen daarvan direct kunnen worden gedetecteerd. Hiertoe is de mogelijkheid verkend van het trainen van kunstmatige intelligentie op basis van simulatiedata.

Het onderzoek heeft aan de KMar, politie, NCTV en hun partners laten zien hoe technologie kan helpen om het werk op gebied van bewaken en beveiligen adaptiever te maken en verder te professionaliseren. Het onderzoek heeft ook aangetoond hoe dit behulpzaam is bij het aantrekkelijker en effectiever maken van het werk in de praktijk en hoe dit past binnen de kaders van de wet. *Contactpersoon Bewaken en Beveiligen TNO: Ingrid Weima, ingrid.weima@tno.nl.*

Auteurs: Jeroen van Rest en Bart Sander, TNO

¹⁸ TNO, 'Onderzoek levert nieuwe mogelijkheden op voor flexibel bewaken en beveiligen', TNO website, geraadpleegd 11 januari 2024, <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2023/11/onderzoek-flexibel-bewaken-beveiligen/>.

¹⁹ TNO, 'Onderzoek levert nieuwe mogelijkheden op voor flexibel bewaken en beveiligen', TNO website, geraadpleegd 11 januari 2024, <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2023/11/onderzoek-flexibel-bewaken-beveiligen/>.

²⁰ TNO, "Naar een toekomst bestendig bewaken en beveiligen". TNO website, 2 november 2022, <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2022/11/toekomst-bestedig-bewaken-beveiligen/>

²¹ De resultaten zijn niet openbaar, om de verkeerde mensen niet onnodig wijs te maken. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met TNO.

²² Van Rest, J.H.C. et al, "Professioneel profileren: een methode voor het ontwerp en gebruik van profielen door de politie", TNO 2020 R10827, 2020

²³ Van Rest, J.H.C. et al, "Verkenning Federatieve Beveiliging – een beveiligingsconcept voor de veilige uitwisseling van informatie tussen publieke en private partijen", TNO 2021 R10809, 2021

²⁴ Wessels, M. et al, "Smart Cities voor Publieke Veiligheid: Ervaringen en Geleerde Lessen uit de Praktijk van Crowdmanagement", TNO 2021 R12400, 2021

²⁵ Den Hollander, R. et al, "Automatic inference of geometric camera parameters and inter-camera topology in uncalibrated disjoint surveillance cameras. In *Optics and Photonics for Counterterrorism, Crime Fighting, and Defence XI; and Optical Materials and Biomaterials in Security and Defence Systems Technology XII* (Vol. 9652, pp. 91-105). SPIE, 2015

**Universiteit
Leiden**

Governance and Global Affairs

Uitgave

Universiteit Leiden
Onderzoeksproject Bewaken en Beveiligen
Faculteit Governance & Global Affairs
Turfmarkt 99, 2511 DP Den Haag
+31 (0)70 8000 9500

Meer informatie

bewakenenbeveiligen.universiteit leiden.nl
bewakenenbeveiligen@fgga.leidenuniv.nl